

Kpl 20,
Väestönmuutokset ja muuttoliikkeet
– aikamme megatrendit

S.170-179

Eläydy pakolaisen asemaan

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n sivuilla on valokuvaaja Brian Sokolin kuvia pakolaisista ja heidän pakomatkalleen mukaan ottamista tavaroista. Tutki kuvia ja valitse niistä yksi, jossa kuvatus ihmisen asemaan eläydyt: <https://www.unhcr.org/spotlight/2019/05/most-important-thing-global/>

Kysymyksiä eläytymiseen

Mitä hän ajattelee juuri kuvaushetkellä? Mitä hän pelkää?

Mitä hänellä on mukanaan? Mitä hän toivoo, että olisi ottanut mukaan?

Mitä hän toivoo

- seuraavilta päiviltä
- seuraavilta kuukausilta
- seuraavilta vuosilta?

Minkälaisia tunteita kuva sinussa herättää?

Pakolaisuus EU:ssa: Pakolaisuuden käsitteet

Siirtolainen = työn, opiskelun tai ihmissuhteiden vuoksi maasta toiseen muuttava

Maahanmuuttaja/maastamuuttaja = yleiskäsite maasta toiseen muuttaville

Pakolainen = henkensä, terveytensä tai vapautensa pelastamiseksi kotimaastaan pakeneva

Maan sisäinen pakolainen = henkensä, terveytensä tai vapautensa pelastamiseksi kotipaikastaan kotimaansa sisällä pakeneva

Kiintiöpakolainen = pakolainen, jolle YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on myöntänyt virallisen pakolaisstatuksen (saavat oleskeluluvan automaattisesti, turvapaikkaa ei tarvitse hakea)

Turvapaikanhakija = toisesta maasta turvaa ja oleskeluoikeutta hakeva (maahanmuuttovirasto arvioi suojelun tarpeen; hakija palautetaan kotimaahan, jos turvapaikkaa ei myönnetä)

Huom.! Kaikki turvapaikanhakijat ovat pakolaisia, mutta kaikki pakolaiset eivät ole turvapaikanhakijoita.

Pakolaisuus EU:ssa:

Pakolaisuutta sääteleviä sopimuksia ja asetuksia

Geneven sopimus 1951

- Geneven sopimus tehtiin toisen maailmansodan jälkeen eurooppalaisten pakolaisten auttamiseksi, ja se laajennettiin myöhemmin maailmanlaajuiseksi.
- Pakolaisuus vaatii sopimuksen mukaan sen, että kansalaisoikeudet ja poliittiset oikeudet ovat vaarassa, joten köyhyys ei riitä syyksi.
- Ongelmana on vainon yksiselitteisen määritelmän puuttuminen.

Euroopan ihmisoikeussopimus 1950

- Sekä Geneven sopimukseen että Euroopan ihmisoikeussopimukseen sisältyy palautuskielto.
- Ihmistä ei siis saa palauttaa kotimaahansa, jos häntä uhkaa siellä ihmisarvoa loukkaava kohtelu (kuolemanrangaistus, kidutus tai vaino).

Pakolaisuus EU:ssa: Pakolaisuutta sääteleviä sopimuksia ja asetuksia

Dublinin asetus 1990

- Dublinin asetuksen mukaan vastuu turvapaikkahakemuksen käsittelystä kuuluu sille EU-valtiolle, johon EU:n ulkopuolelta tuleva henkilö on ensimmäisenä jättänyt turvapaikkahakemuksen. Asetusta ollaan uudistamassa vuonna 2022.
- Vuonna 2023 EU pääsi sopuun maahanmuuttopolitiikan uusista periaatteista. Eniten pakolaisia vastaanottavien jäsenmaiden taakkaa pyritään helpottamaan taakanjakomekanismilla. Muiden jäsenmaiden on joko otettava vastaan osa turvapaikanhakijoista tai tuettava taloudellisesti niitä, jotka heitä ottavat.

Pakolaisuus EU:ssa: EU:n periaatteita

- Vapaa liikkuvuus on EU:n keskeinen arvo. Schengen-alueella voi liikkua ja matkustaa vapaasti. Koronapandemian aikana vapaata liikkuvuutta rajoitettiin ja sisäraajatarkastukset otettiin uudelleen käyttöön.
- Turvapaikanhakija, joka ei täytä Geneven sopimuksen ehtoja, voi saada turvapaikan toissijaisen suojelun periaatteen nojalla.
- Turkin pakolaissopimus 2016: Turkki lupasi olla päästämättä pakolaisia alueiltaan Kreikkaan, mistä vastineeksi EU maksaa Turkille suuria rahallisia korvauksia.
- Ihmisoikeusjärjestöt ovat kritisoineet sopimusta, sillä olot Turkin pakolaisleireillä ovat usein epäinhimilliset.
- EU:n sisäiset siirrot: Pakolaisia voidaan siirtää EU:n sisällä maasta toiseen. Tämän pitäisi avustaa pakolaisia vastaanottavia EU:n ulkorajavaltioita, kuten Kreikkaa, Italiaa ja Puolaa.

Pakolaisuus EU:ssa: EU:n pakolaiskriisi

- Vuonna 2015 Eurooppaan saapui yli miljoona pakolaista. Kriisi aiheutti eripuraa EU:ssa.
- Eniten pakolaisia vastaanottaneet Italia ja Kreikka vaativat muita EU-maita kantamaan vastuunsa.
- Taakanjakosopimuksella pyrittiin jakamaan vastuuta pakolaisten vastaanottamisesta tasaisemmin EU-maiden kesken.
- Itä-Euroopan maat vastustivat taakanjakosopimusta.
- Monet maat rakensivat rajoilleen aitoja rajoittaakseen pakolaisten liikkumista.
- Tilanne kärjistyi ja aiheutti humanitäärisen kriisin vuonna 2021, kun Valko-Venäjä toimitti EU-rajalle tuhansia pakolaisia. Tämä oli Valko-Venäjän kosto EU:n määräämistä talouspakotteista.
- Ukrainan sodan 2022 seurauksena EU-alueelle tuli miljoonia ukrainalaispakolaisia.
- EU sopi, että ukrainalaispakolaiset saavat EU:n alueella tilapäistä suojelua ja oleskeluluvan jopa kolmeksi vuodeksi ilman turvapaikkaprosessia.

Tutustu pakolaissanastoon Pakolaisavun sivuilla (<https://pakolaisapu.fi/sanasto/>) ja selvitä vastaukset seuraaviin kysymyksiin.

1. Missä tapauksissa Suomesta voi saada pakolaisaseman?
2. Mitä yhteistä on käännättämisellä ja karkottamisella? Miten ne eroavat toisistaan?
3. Millä perusteella turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan Suomesta?
4. Onko väite oikein vai väärin?
 - a) Dublinin asetus tasaa turvapaikanhakijoiden taakkaa EU-maiden välillä.
 - b) EU ja Turkki ovat sopineet, ettei Turkki päästä pakolaisia alueensa läpi EU-maihin.
 - c) Palautuskielto voidaan kumota, jos henkilö on syyllistynyt rikokseen.
5. Tutustu Pakolaisavun Kirjeisiin kentältä (<https://pakolaisapu.fi/arkisto/kirjeita-kentalta/>). Valitse yksi sinua kiinnostava juttu ja vastaa sen pohjalta kysymyksiin.
 - a) Mitä pakolaisuutta aiheuttavia syitä kirjeessä tulee esille?
 - b) Mitä pakolaisuuden seurauksia kirjeessä tulee esille?
 - c) Millaisia tunteita kirje herätti?
 - d) Kenen toivoisit lukevan kirjeen?

Näkökulmia tehtäviin

1. Missä tapauksissa Suomesta voi saada pakolaisaseman?

Kolmessa tapauksessa: pakolaisaseman saa turvapaikan saanut, kiintiöpakolaisena Suomeen tullut tai edellisten perheenjäsenet, jotka tulevat maahan perheenyhdistämisen kautta.

2. Mitä yhteistä on käännyttämisellä ja karkottamisella? Miten ne eroavat toisistaan?

Molemmissa on kyse tilanteesta, jossa katsotaan ettei henkilöllä ole oikeutta oleskella kohdemaassa.

Käännyttäminen tarkoittaa tilannetta, jossa ulkomaalainen määrätään poistumaan Suomesta siksi, ettei hänellä ole maahantulolupaa, myönteistä turvapaikkapäätöstä tai jos hän on antanut virheellisiä tai puutteellisia tietoja tai jos hänen epäillään todennäköisesti syyllistyvän vakaviin rikoksiin Suomessa.

Karkottaminen tarkoittaa tilannetta, jossa ulkomaalainen määrätään poistumaan Suomesta, koska hänen oleskelulupansa tai viisuminsa umpeutuu, jos hän on on kykenemätön huolehtimaan itsestään. Vakaviin rikoksiin syyllistynyt voidaan karkottaa, vaikka hänen oleskelulupansa olisikin voimassa.

3. Millä perusteella turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan Suomesta?

Oleskeluluvan voi saada turvapaikan tai toissijaisen suojelun perusteella. Aiemmin oleskelulupia myönnettiin Suomeen myös humanitäärisin perustein.

Näkökulmia tehtäviin

4. Onko väite oikein vai väärin?

a) Dublinin asetus tasaa turvapaikanhakijoiden taakkaa EU-maiden välillä.

Väärin. Se on päinvastoin lisännyt ulkorajavaltioiden, kuten Italian ja Kreikan, taakkaa. Asetusta ollaankin uudistamassa, eikä sen mukaisia palautuksia enää tehdä Kreikkaan ja Unkariin.

b) EU ja Turkki ovat sopineet, ettei Turkki päästä pakolaisia alueensa läpi EU-maihin.

Oikein. Vastineeksi EU maksaa Turkille huomattavasti rahaa.

c) Palautuskielto voidaan kumota, jos henkilö on syyllistynyt rikokseen.

Väärin. Palautuskielto on absoluuttinen, ja sen tarkoitus on suojella pakoon lähteneen ihmisoikeuksia ja estää palautus alueille, joissa ihmistä uhkaa kuolema, kidutus tai vaino.

5. Tutustu Pakolaisavun Kirjeisiin kentältä. Valitse yksi sinua kiinnostava juttu ja vastaa sen pohjalta kysymyksiin.

Opiskelijan oma vastaus.

Tehtäviä

Lue kpl 20, Väestönmuutokset ja
muuttoliikkeet – aikamme megatrendit,
s.170-179

Tee tehtävät 1-5, s.179